

POODŘÍ

CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ ČR
OSTRAVSKO

1

CHKO POODŘÍ

CHKO Poodří tvoří 0,5 až 4,5 km široký a cca 34 km dlouhý pruh rovinného (nivního) a pahorkatinného terénu kolem řeky Odry v Oderské bráně mezi obcí Vražné na jihozápadě a Ostravou-Zábřehem na severovýchodě. Nejsevernější bod CHKO leží na 49° 47' 47" s. š., na železniční trati přes Oderskou nivu (odbočka Odry) zsz. od Jižního Města, a nejj jižnější bod na 49° 35' 44" s. š. na křižovatce silnic v obci Hůrka v Bartošovické pahorkatině. Nejzápadnější bod leží na 17° 52' 06" v. d. na křižovatce ulic v obci Vražné v Oderské nivě a nejvýchodnější bod na 18° 11' 18" v. d. u železničního mostu přes Odru sz. od Jižního Města. Nejvyšším bodem CHKO je kóta 293,5 m n. m. západně od Kunína v Bartošovické pahorkatině, nejnižším bodem je povrch Oderské nivy v Polanském lese v Ostravě-Svinově (214,1 m n. m.). CHKO zasahuje do okresů Nový Jičín, Frýdek-Místek a Ostrava-město.

CHKO leží v Západních Karpatech, jak v karpatské předhlubni, tak ve Vnějších Západních Karpatech. Karpatská

předhlubeň Oderské brány vznikla ve spodním miocénu v důsledku násunu staršího příkrovu podslezské jednotky. Rostoucí zátěž vznikajícího akrečního klínu vedla k ohnutí fundamentu Českého masivu, rozlámání a poklesu ker prekambriických, devonských a karbonických hornin. Vzniklý příkop se postupně vyplnil mořskými sedimenty spodního badenu, které místy na povrch vystupují v Klimkovické pahorkatině.

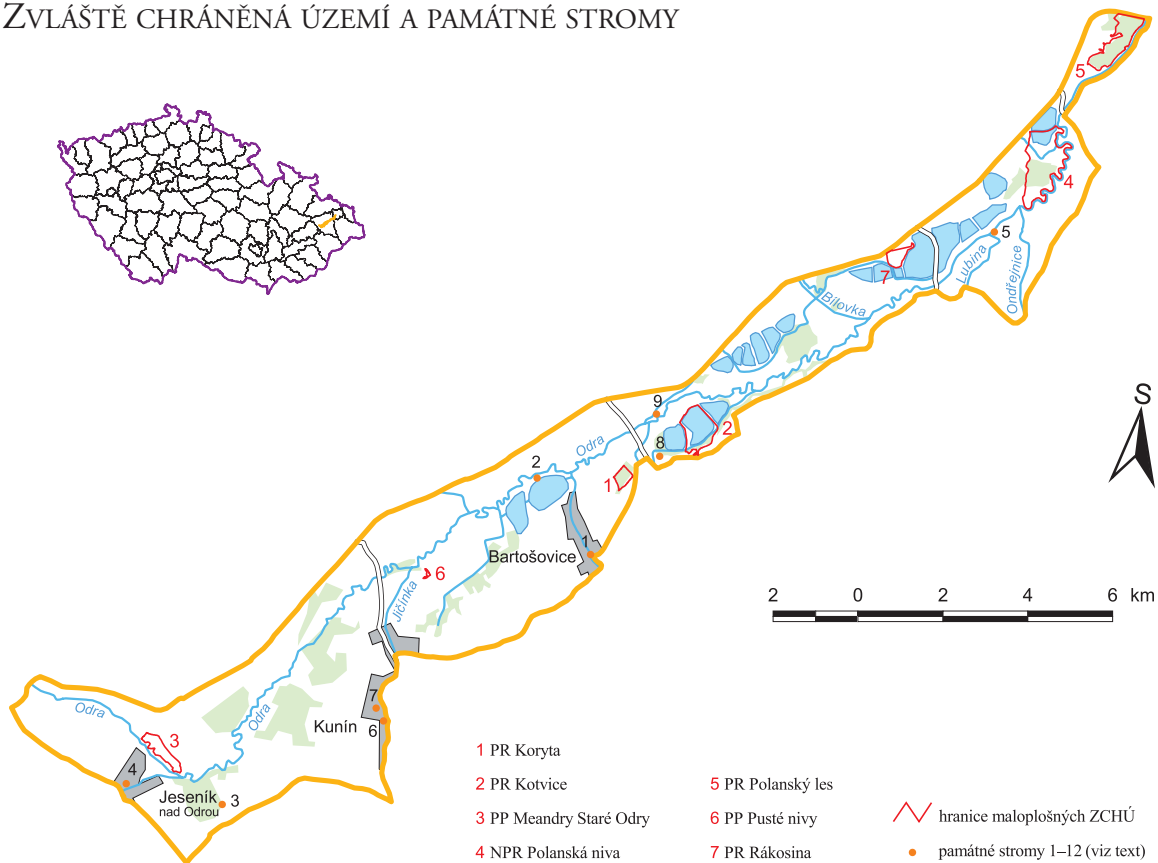
Spodnobadenskou předhlubeň Oderské brány zčásti překryl přesun mladšího příkrovu podslezské jednotky Vnějších Západních Karpat. Čelo příkrovu probíhá od Jeseníku nad Odrou po Kunín pod Oderskou nivou. Na mladší příkrov podslezské jednotky se pak během mladších mladoštýrských pohybů nasunuly dílčí příkrovy tektonicky vyšší slezské jednotky. Její horniny tvoří povrchovou stavbu Bartošovické pahorkatiny, např. Cihelňák (288,6 m n. m.) severozápadně od Kunína.

Spodnobadenské usazeniny karpatské předhlubně i horniny flyšových příkrovů Vnějších Západních Karpat

1 Střední část CHKO Poodří v Oderské bráně se širokou Oderskou nivou mezi Studénkou vlevo a Novou Hůrkou.

Na předcházející straně: Vodní plocha s hejnem racků v PR Kotvice obklopena porosty rákosu a lužními lesy.

ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ A PAMÁTNÉ STROMY

však v CHKO jen zřídka vystupují na povrch terénu. Většinou jsou překryty kvartérními sedimenty.

Území CHKO prodělalo v kvartéru složitý vývoj, především vlivem dvojího pevninského zalednění, které do Oderské brány proniklo z Ostravské pánve. Vznikla tak kvartérní akumulční oblast s pokryvem čtvrtohorních usazenin – jednak ledovcových z elsterského a sálského zalednění, jednak fluviaálních a eolických (sprašových hlín). Zejména sprašové hlíny tvoří povrch Klimkovické a Bartošovické pahorkatiny. V široké Oderské nivě je spodní souvrství fluviaálních štěrků a písků svrchnopleistocenního až holocenního stáří překryto holocenním souvrstvím povodňových hlín. Místa se v nivě nacházejí hnilokaly a slatinné zeminy. V Oderské nivě jsou hojné antropogenní uložení.

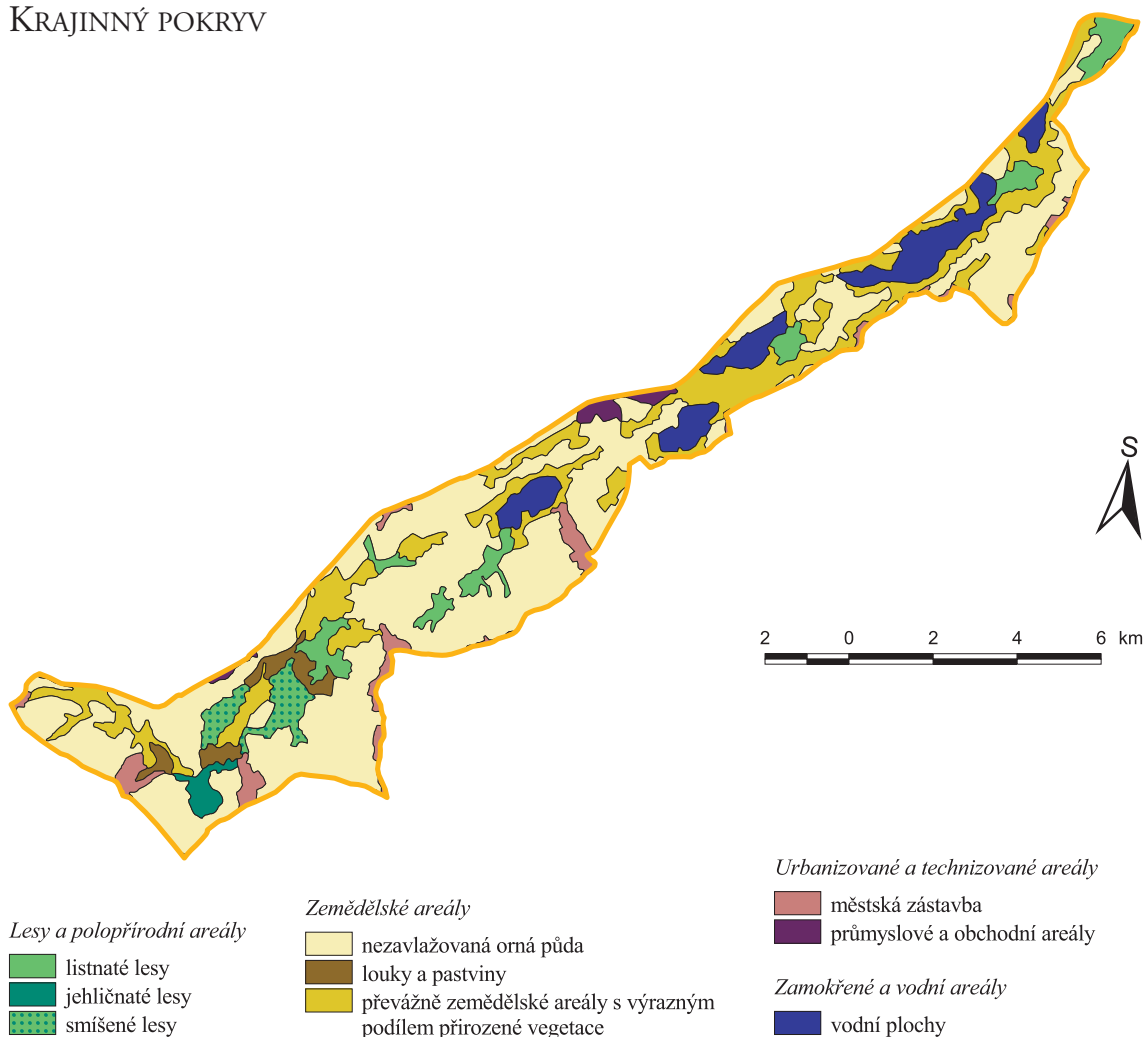
Z regionálně-geomorfologického hlediska leží území CHKO v provincii Západní Karpaty, v podcelku Oderská brána, který náleží do celku Moravské brány (soustava Vněkarpatských sníženin). Osu sníženiny Oderské brány

tvoří Oderská niva – nánosová rovina vytvořená řekou Odrou. Šířka nivy se pohybuje mezi 1,5 až 3 km. Mocnost kvartérních sedimentů v nivě kolísá mezi 2 až 6 m. Koryto řeky Odry si přes místní úpravy zachovalo ráz přirozeného nížinného toku. Odra vytváří v nivě četné volné meandry. Vedle aktivních koryt tu jsou četná mrtvá ramena. V nivě je možné rozlišit spodní a svrchní nivní stupeň. Za vysokých vodních stavů je povrch nivy zatápen povodňovou vodou.

V CHKO řeka Odra přijímá řadu přítoků – zprava zejména Luhu, Jicínku, Sedlnici, Lubinu a Ondřejnici, zleva Husí potok, Bílovku a Polančici, které mají rovněž vytvořeny údolní nivy.

Povrch nivy je ovlivněn antropogenní činností, zejména soustavou rybníků, náhonů a odvodňovacími kanály. Napříč nivou procházejí tělesa komunikací.

Nížinný geomorfologický okrsek Klimkovická pahorkatina zasahuje do CHKO jen malými výběžky u Jistebníku, Pustějova a Hladkých Životic. Pahorkatina vznikla hlavně na badenských sedimentech a na sedimentech

pleistocenního pevninského ledovce, které jsou pokryty sprašovými hlínami. Je na nich vyvinut periglaciální georeliéf s měkkými tvary. Svah údolí Odry je mírný, převážně krytý sprašovými hlínami. Při úpatí údolního svahu u Mančovic a Polanky vystupují štěrky hlavních teras.

Nížinný okrsek Bartošovická pahorkatina zasahuje do CHKO svými severními okraji zejména mezi Vražným, Jeseníkem nad Odrou a Kunínem (Cihelňák 288,6 m n. m.), dále pak mezi Hukovicemi a Bartošovicemi (Bartošovický kopec 276,9 m n. m.) a malými výběžky mezi Albrechtíčkami (kóta 246,5 m n. m.) a Petřvaldíkem a ještě u Proskovic (Jarkov 242 m n. m.). Plochá pahorkatina vznikla na flyšových příkrovech Vnějších Západních Karpat překrytých glaciálními, fluvialními a eolickými sedimenty, na nichž se vytvořil plochý periglaciální georeliéf. Plošiny

a široké rozvodní hřbety jsou překryté sprašovými hlínami. Okrajový svah k Oderské nivě je poměrně příkrý a 15–20 m vysoký. Při jeho úpatí v některých úsecích vystupují štěrky říční (hlavní) terasy. Výše na svahu se nacházejí fluvioglaciální štěrky a písky sálského zalednění. U Cihelňáku (288,6 m n. m.) je výchoz těšínsko-hradištského souvrství godulského vývoje slezské jednotky. Místy je svah překryt svahovinami a postižen sesuvy. Při ústí některých přítoků Odry se vyvinuly malé náplavové kužely.

Důležitou antropogenní bariérou je výrazný násep drážního tělesa železniční trati Přerov – Bohumín a řada odvodňovacích příkopů podél něj.

Chráněná krajinná oblast Poodří leží podle Quitta, E., 1971, v mírně teplé klimatické oblasti, která je zde charakterizovaná dlouhým teplým a mírně suchým létem a krátkou mírně teplou

a velmi suchou zimou s krátkým trváním sněhové pokrývky.

Průměrná roční teplota vzduchu se pohybuje kolem 8,0 °C, přičemž průměrná teplota vzduchu v červenci dosahuje 17 až 18 °C a v lednu jen –2 až –3 °C. Průměrné teploty vzduchu malého vegetačního období s velmi příznivými podmínkami pro vývoj všech ekosystémů, trvajících v průměru 140 až 160 dnů v roce, se pohybují mezi 14 až 16 °C. Průměrné roční úhrny atmosférických srážek jsou rozloženy mezi 600–700 mm, přičemž nižší jsou v severní části poříční nivy.

Průměrná celková výška sněhu spadlého za rok je v CHKO Poodří v dlouhodobém průměru 75 až 100 cm. V posledních desetiletích 20. století však bylo pozorováno celkově kratší trvání sněhové pokrývky nižších mocností, které může být vyvoláno zvýšenými teplotami vzduchu, ovlivněnými blízkostí ostravské průmyslové aglomerace. Ty se mohou projevovat také ve zvýšené četnosti a intenzitě deštových srážek i v zimním období.

Exhalace průmyslu a rostoucí automobilová doprava, jsou spolu s inverzní polohou nivy Odry hlavní příčinou snižování délky slunečního svitu a vzrůstu počtu dní s nízkou oblačností. Větší rozsah oblačnosti připadal v posledních desetiletích i na smogové situace. Geomorfologie krajiny v Moravské bráně

je příčinou převládajících jihozápadních a severovýchodních větrů.

Režim podzemních vod je jiný v Oderské nivě a jiný v hlavní terase Odry a jejích přítoků (okraj Bartošovické a Klimkovické pahorkatiny). Vodní režim nivy je v průběhu roku výrazně ovlivňován rozložením srážek a teplot, které mění průtoky povrchových toků. Při rozlivech dochází k infiltraci do propustných štěrkopísků na bázi nivy. Zvyšuje se napětí hladiny podzemní vody, výrazně ovlivňované nadložními, méně propustnými hlínami. Celý půdní profil je pozvolna sycen. V místech terénních depresí vystupuje podzemní voda až na povrch. Niva je ovlivňována infiltrací vody z koryta v pruhu sahajícím až několik set metrů od řeky.

Spolu s každoročními záplavami má tento jev zásadní význam pro zachování mokřadních společenstev, typických pro chráněnou krajinnou oblast.

V obdobích sucha je úroveň hladiny podzemní vody v poloze bazálních štěrkopísků, odkud přitéká do koryt vodních toků a mírně zvyšuje jejich průtoky. Vodní režim příznivě ovlivňuje také četné prameny u paty pravého údolního svahu hlavní terasy.

Nadregionální význam mají minerální vody, čerpané čtyřmi dvojicemi vrtů v Polance nad Odrou pro Lázně Nový Darkov v Klimkovicích (k léčbě

1 Tůň se zpomaleným oběhem vody tvoří krásné zákoutí CHKO Poodří.

1

nemocí pohybového a oběhového ústrojí). Bádenská klastika a písčité polohy jsou kolektorem chloridových metamorfovaných marinních vod s vysokým obsahem jodidů a bromidů. Lokalitou menšího významu jsou od 18. století zřídla uhličitých vod v Jeseníku nad Odrou, které jsou pod názvem Jesenická kyselka dodávány do prodejen širokého okolí.

Relativně nepropustné podloží hlavní říční terasy (badenské a karpatské sedimenty) tvoří okraj podslezské a slezské jednotky. Na ně sedimentovaly velmi propustné fluviální štěrky a štěrkopísky, které jsou hlavním nositelem zvodnění celé terasy. Většinou jsou převrstveny glacialakustrinními písky a jíly, místy rovněž zvodněnými. V povrcho-

1 Stromy z břehových porostů vytvářejí nad hladinou řeky Lubiny bizarní tvary.

vém krytu leží málo propustné sprašové hlíny. Zásoby podzemní vody ve štěrčích jsou doplňovány pouze srážkami. Prameny a pramenné linie vyvěrají u paty terasového svahu. Jsou hojné podél celé terasy. Vydátost je však ovlivňována rozsáhlými melioracemi.

Horní část povodí Odry ležící na území naší republiky tvoří pouhá 4 % z jeho celkové plochy, odvádí však z našeho území 10 % objemu vody. Na Odře dosud nejsou vybudována žádná hydrotechnická zařízení, která by regulovala průtoky. Řeka má proto zachován hydrologicky přirozený charakter a také navazující Oderská niva má původní režim sezónního kolísání podzemních a povrchových vod v závislosti na srážkách.

Retenční schopnost údolní nivy Odry se v plné míře projevila při extrémních červencových povodních v roce 1997 (více než stoletá voda). Jen v území CHKO bylo zaplaveno 54,5 km² plochy. Chráněná krajinná oblast Podolí tak zachytila více než 89 milionů m³ vody.

Údolní niva Odry mezi Mankovicemi a Ostravou je přirozenou ochranou urbanizovaných území před povodněmi, především zpomalováním odtoku v meandrujícím toku a rozlívem do nezastavěné nivy. Mimo ni pokračoval rozlív na dolních tocích Lubiny, Sedlničky, Luhy, na Odře samotné nad územím CHKO, ale především na levobřežních přítocích, na Husím potoce a na Bílovce, v katastru Ostravy pak v rozsáhlé nivě Odry (Stará Bělá, Výškovice, Zábřeh, Polanka nad Odrou).

Husí potok a Bílovka nebyly schopny svým poškozeným povodím (celoplošná odvodnění, napřimování velkých úseků toků, velmi malá lesnatost) pojmout extrémní srážky. Výsledkem bylo zaplavení území daleko za železniční tratí ČD Bohumín-Přerov (budována za hranicí rozlivu stoletých vod), její rozplavení a značné poškození.

Znečištění Odry z povodí je značné (Bílovec, Fulnek, Odry, Nový Jičín, Frenštát pod Radhoštěm, Kopřivnice, Příbor, komplexy zemědělské velkovýroby), přesto se s ním tok stále dokáže

poměrně dobře vyrovnat vysokou samočisticí schopností. (I. b třída čistoty na profilu v Polance nad Odrou při vstupu do Ostravy).

Vodohospodářsky jsou využívány četné prameny, především na pravé říční terase.

Do CHKO Poodří zasahuje celkem 16 rybářských revírů. Převažují revíry mimopstruhové na Odře a jejích přítocích a na pořičních tůních (12 revírů). Pstruhové revíry jsou tvořeny pouze krátkými úseky drobnějších přítoků před jejich ústím do Odry (čtyři revíry).

Trvalé pořiční tůně jsou zachovalými krajinnými prvky, typickými pro krajinný ráz Poodří. Kromě rybářsky využívaných tůní jsou v Poodří – zvláště v lužních lesích – desítky starých říčních ramen, která jsou periodicky protékána při záplavách a v létě částečně vysychají nebo si podržují nízkou vodní hladinu, nepostačující pro chov ryb. V Poodří je celkem 18 rybářsky využívaných tůní o celkové ploše více než 15 ha (17 tůní při Odře a jedna při Ondřejnici). Hlavní ohrožení ekosystémů trvalých tůní a jejich biodiverzity souvisí s rybářským využíváním: snahy o zvyšování rybních obsádek, případně o využívání nepůvodních býložravých druhů ryb. Občas se objevují požadavky ze strany rybářských organizací na prohlubování a rozšiřování tůní, případně na umělé posílení vodní dotace.

V CHKO Poodří je 57 rybníků o celkové ploše téměř 700 ha, což je přibližně 8,5 % plochy CHKO.

Jsou to přirozeně eutrofní rybníky s průměrnou hloubkou kolem 1 m, používané pro chov kapra jako hlavní ryby. Rybníky jsou obehnány hrázemi ze všech stran a většinou jsou navzájem propojeny do rybníčních soustav, které jsou napájeny pomocí náhonů z Odry nebo z jejích přítoků.

Rybníkářství má v oblasti dávnou tradici. Některé rybníky a náhon Mlýnka vznikly již v 15. století. V krajině se zachovaly hráze rybníků a rybníčních soustav, zaniklých v minulých staletích, např. v k. ú. Svinov, Proskovice, Hladké Životice, Bernartice nad Odrou, Suchdol nad Odrou, Mankovice.

Na nivních sedimentech, v nichž je zvýšená hladina podzemní vody, leží zejména nivní půdy glejové středně těžké, nivní půdy glejové těžké až velmi těžké, nivní půdy lehčí až středně těžké, v terénních depresích pak glejové půdy středně těžké až velmi těžké. Na ně jsou vázány trvalé travní porosty – vlhké louky a mokřadní společenstva, charakteristická pro CHKO.

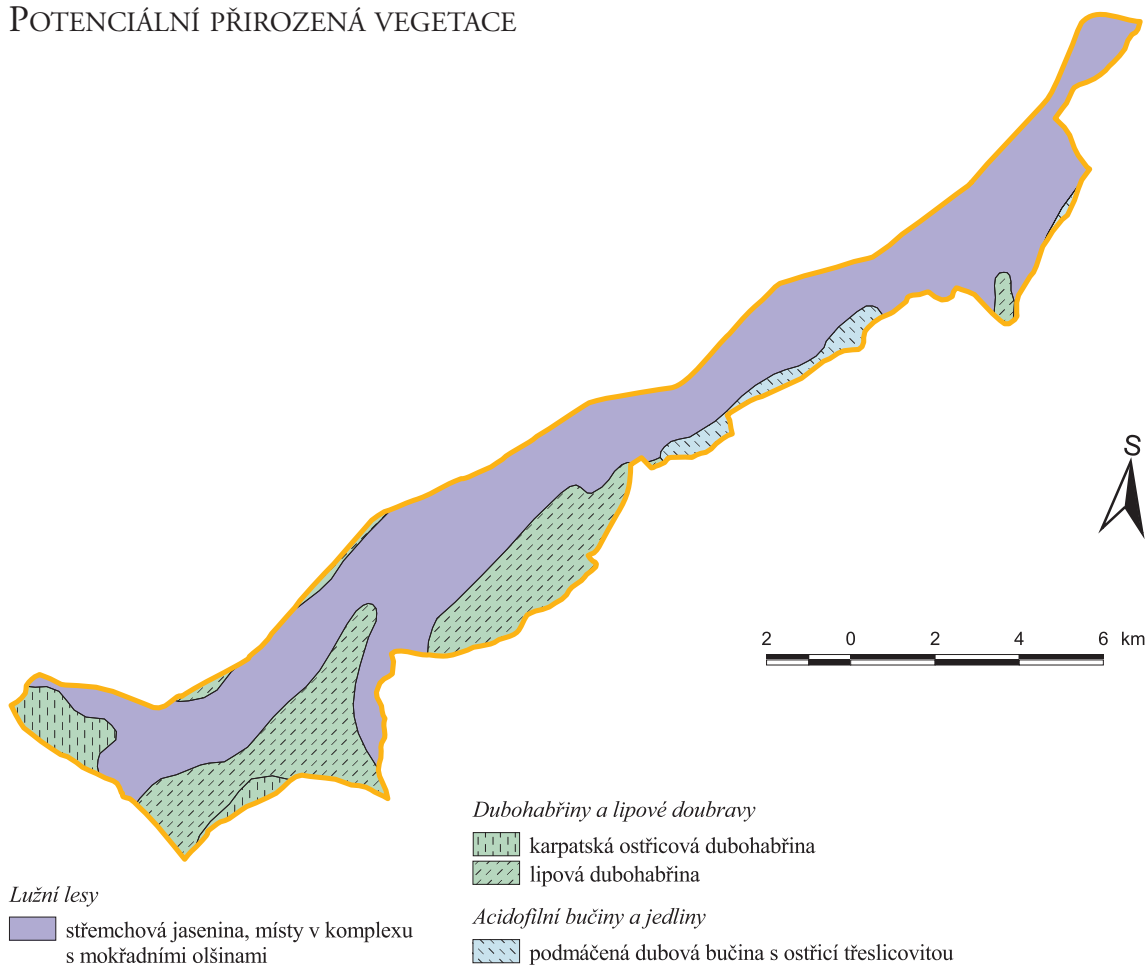
Na dočasně zamokřených sprašových hlínách hlavní terasy Odry a jejích přítoků vznikly kvalitní hnědozemě oglejené a ilimerizované půdy oglejené středně těžké, dále oglejené půdy středně těžké a hnědozemě oglejené středně těžké. Mají periodicky promyvný vodní režim a velmi dobrou hodnotu pro zemědělské hospodaření.

Nivní půdy glejové na nivních uloženinách, stejně jako hnědozemě ilimerizované oglejené a ilimerizované půdy oglejené na sprašových hlínách, zaujmají shodně po 19 % plochy CHKO. Na 11 % území jsou vyvinuty nivní půdy na nivních uloženinách. Deset procent pozemků pokrývají nivní půdy glejové na nivních uloženinách těžké až velmi těžké a tutéž plochu mají glejové půdy mělkých údolí. Pouhých 7 % zaujmají oglejené půdy na sprašových hlínách.

Na levém břehu řeky Odry jsou převážně nivní půdy glejové na nivních uloženinách středně těžké, těžké až velmi těžké, nivní půdy na nivních uloženinách, hnědozemě ilimerizované oglejené a ilimerizované půdy oglejené na sprašových hlínách.

Na pravém břehu se více projevuje blízkost terasy. Půdní skladba je pestřejší. Kromě uvedených typů, které výrazně převažují, například oglejené půdy na sprašových hlínách (7 %) tu leží rendziny, kambizemě a kambizemě kyselé na usazeninách karpatského flyše (kolem 2–3 %) – v katastrech Bernartice nad Odrou, Kunín, Šenov. Oglejené půdy na svahových hlínách nalezneme na katastrech Hukovice a Košatka nad Odrou, glejové půdy zrašelinělé v Bernarticích nad Odrou. Glejové půdy při terasových částech širokých niv jsou v Nové Horce a hydromorfní a semi-hydromorfní půdy v Hukovicích.

POTENCIÁLNÍ PŘIROZENÁ VEGETACE

Biogeograficky patří niva do podprovincie Polonské (na styku s podprovinciemi Hercynskou a Karpatskou), do biogeografického regionu 2. 3. Ostravského a 2. 4. Pooderského.

CHKO Poodří je součástí fytogeografické oblasti mezofytikum, zasahují do něj fyt. okresy Moravská brána a Ostravská pánev.

Potenciální přirozenou vegetací Poodří tvoří lužní lesy (*Alnion incanae*), a to střemchová jasenina (*Pruno-Fraxinetum*) a jilmová doubrava (*Quercus-Ulmetum*), lipové dubohabřiny (*Tilio-Carpinetum*) ze svazu *Carpinion* a na

terasách podmáčené dubové bučiny (*Carici brizoidis-Quercetum*). Velmi vzácně zde najdeme suťové a roklínové lesy (*Tilio-Acerion*) a květnaté bučiny (*Melico-Fagetum*, *Dentario glandulosae-Fagetum*).

Na hladinách vodních ploch najdeme společenstva svazu *Lemnion minoris*. Pro Poodří jsou charakteristické fytocenózy s nepukalkou plovoucí (*Salvinia natans*). Na ně navazují společenstva ponořených masožravých rostlin (*Utricularion vulgaris*) a další vodní vegetace, řazená ke svazům *Hydrocharition*, *Nymphaeion albae*, *Magnopotamion*, *Parvopotamion* a *Batrachion aquatilis*.

V mělkých okrajích rybníků a litorálech tůní tvoří výrazné útvary rákosiny (*Phragmition communis*). Na periodicky obnažovaných březích se setkáváme s vegetací svazu *Oenantion aquaticae*, v níž na jediné lokalitě roste šmel okoličnatý (*Butomus umbellatus*). Poříční mokřady a rákosiny jsou tvořeny společenstvy svazu *Phalaridion arundinaceae*,

1 Nepukalka vzplývající (*Salvinia natans*).

pobřeží drobných toků vegetací svazu *Sparganio-Glycerion fluitantis*. V posledních letech jsou ohrožovány šířením křídlatky japonské (*Reynoutria japonica*).

Břehy rybníků a v nivě Odry také mrtvých ramen, tůní a mokřadů pokrývají společenstva vysokých ostríc (*Caricion gracilis*).

Mezofilní louky na čerstvě vlhkých stanovištích zarůstají porosty ovsíkových luk (*Arrhenatherion*). Dnes se s nimi setkáváme jen ve fragmentech v příkopech podél komunikací a na drobných loučkách soukromých zemědělců. V nivě Odry jsou velmi rozšířené porosty psárkových luk (*Alopecurion pratensis*). Přehnojováním v minulých letech byly degradovány, což se projevilo ochuzením druhového spektra. Mokřadní pcháčové louky (*Calthion*) se nacházejí v kontaktu s loukami předchozího typu. Nejčastější je asociace *Cirsietum rivularis* s dominantním pcháčem potočním (*Cirsium rivulare*) a v mělkých sníženinách *Scirpetum sylvatici* s dominantní skřipinou lesní (*Scirpus sylvaticus*). Velmi vzácné jsou porosty asociace *Scirpo-Cirsietum cani*.

Vysokobylinná společenstva podsvazu *Filipendulenion* s dominancí tužebníku jilmového (*Filipendula ulmaria*) vznikají z předchozích porostů, pokud nejsou pravidelně obhospodařovány.

Křoviny (*Berberidion*) se vyvinuly především v okrajích lesních porostů říčních teras na styku s pastvinami i s ornou půdou.

Břehové porosty Odry a dolní toky jejich větších přítoků lemují vrbové křoviny svazu *Salicion triandrae*. Jejich existence je přímo ohrožena regulací toků, v posledním období také šířením invazních porostů křídlatky japonské. V jižní části území mezi Mankovicemi a Jeseníkem nad Odrou najdeme také porosty keřových vrb na štěrkových náplavech (*Salicion eleagno-daphnoidis*). Měkký luh (*Salicion albae*) na nejlhčích místech nivy Odry a částečně Lubiny a Jičínky je tvořen stromovými vrbami a topoly.

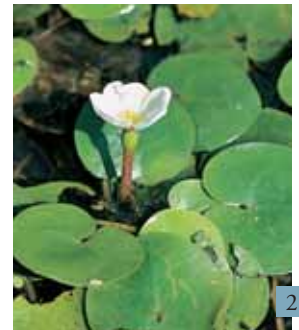
Nejvýznamnější lesní společenstva v Poodří tvoří lužní lesy. V jižní části Poodří ve vyšších polohách nivy najdeme střemchové jaseniny (*Pruno-Fraxine-*

1

tum) a ptačincové olšiny (*Stellario-Alnetum glutinosae*), okrajově i ostrícové jaseniny (*Carici remotae-Fraxinetum*). V široké nivě je střídá tvrdý luh (*Quercu-Ulmetum*). V jejich stromovém patře najdeme dub letní (*Quercus robur*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), jilm vaz (*Ulmus laevis*) a j. habrolistý (*U. minor*), v podrostu mj. česnáček lékařský (*Alliaria petiolata*), česnek ořešec (*Allium scorodoprasum*), č. medvědí (*A. ursinum*), sasanku pryskyřníkovitou (*Anemonoides ranunculoides*), dymnivku dutou (*Corydalis cava*), křivatec žlutý (*Gagea lutea*) a sněženku podsněžník (*Galanthus nivalis*). Některé karpatské prvky, např. kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*) a hvězdnatec zubatý (*Hacquetia epipactis*) se zde nacházejí poblíž západní hranice celkového areálu. Do porostů vstupují i některé montánní prvky, např. kýchavice bílá Lobelova (*Veratrum album* subsp. *lobelianum*) nebo rozrazil horský (*Veronica montana*).

Na místech se stagnující vodou najdeme bažinné olšiny (*Alnion glutinosae*), na oglejených půdách na vyšších terasách i podmáčené dubové bučiny (*Carici-Quercetum*). Ve svahových polohách nebo na vyvýšených místech nivy najdeme lipové dubohabřiny (*Tilio-Carpinetum*) ze svazu *Carpinion* a na malých plochách i roklinové lesy (*Tilio-Acerion*). V okolí Bernartic nad Odrou se maloplošně vyskytují i květnaté

2

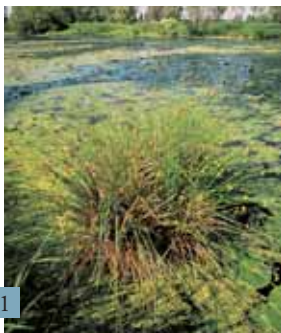

3

1 Časně jarní aspekt v PR Koryta s porosty sněženky podsněžníku (*Galanthus nivalis*).

2 Vodanka žabí (*Hydrocharis morsus-ranae*).

3 Hořec tečkovaný (*Gentiana punctata*).

1

2

3

bikové bučiny (*Melico-Fagetum*). Ve stromovém patře převládá buk lesní (*Fagus sylvatica*), v bylinném samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*), kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*), mařinka vonná (*Galium odoratum*), strdivka nicí (*Melica nutans*), starček vejčitý (*Senecio ovatus*) a rozrazil horský (*Veronica montana*). V minulosti zde rostla i jedle bělokorá (*Abies alba*).

Křovinná společenstva lesních pasek, lesních pláštů a ruderalizovaných stanovišť jsou tvořena vegetací svazu *Sambuco-Salicion capreae*.

K nejvýznamnějším druhům v CHKO Poodří patří kotvice plovoucí (*Trapa natans*), lakušník Rionův (*Batrachium rionii*), l. Baudotův (*B. baudotii*), nepukalka vzplývající (*Salvinia natans*), plavín štítnatý (*Nymphoides peltata*), řečanka menší (*Najas minor*), úpor kuřičkovitý (*Elatine alsinastrum*), kruštík polabský (*Epipactis albensis*), leknín bělostný (*Nymphaea candida*), růžkatec bradavčitý (*Ceratophyllum submersum*) a vstavač mužský (*Orchis mascula*).

Pro řadu druhů je Poodří koridorem, kterým pronikají druhy palearktické i mediteránní, především bezobratlí.

Veškerý život je vázán na hydrologický režim řeky Odry, která přirozeně ovlivňuje mokřadní ekosystémy s vzácnými společenstvy bezobratlých i obratlovců, specifických pro podmáčené biotopy. Mnohé tůně a mrtvá ramena Odry v lesích jsou až několikrát ročně zaplavovány a vytvářejí přechodné biotopy pro živočichy, kteří jsou vázáni na vodní prostředí.

Mimořádně hodnotné jsou populace žabronožek sněžních (*Siphonophanes grubii*), které obývají periodické tůně v záplavovém území CHKO. V Odře bylo potvrzeno rozmnožování populace kriticky ohroženého raka říčního (*Astacus astacus*).

Stabilní jsou populace kriticky ohroženého velevruba malířského (*Unio pictorum*). K velice vzácným patří velevrub tupý (*Unio crassus*), škeble plochá (*Pseudanodonta complanata*), lištovka hladká (*Segmentina nitida*) a svinutec *Anisus spirorbis*.

Na písčitoštěrkových náplavech řeky Odry v severní části CHKO bylo dosud zjištěno celkem 124 druhů brouků z čeledi střevlíkovitých (*Carabidae*). Jedná se především o druhy citlivé na regulaci toku. Spolu s čeledí kovaříkovitých (*Elateridae*) tvoří psamofilní společenstva v náplavech a hlinitopísčitých březích v okolí Polanky nad Odrou. Některé z nich žijí pouze v Poodří, v Ostravské pánvi nebo sem byly zavlečeny s dopravou uhlí a rud z Ukrajiny (*Abax schueppeli rendschmidti*, *Amarra majuscula*, *Bembidion foraminosum*, *Dromius laeviceps*, *Trechus rubens*). Mezi druhy, vyžadující pravidelné záplavy patří také *Psammodytes asper*, *Anomala dubia* (oba *Scarabaeidae*), které jsou citlivé na půdní substrát, a dále *Adrastus juditae* a *Aplotarsus incanus* (oba *Elateridae*).

Na tzv. měkký luh, tvořící jádro lužního lesa, jsou vázány cenobiontní a cenofilní druhy motýlů, např. srpokřídlec olšový (*Drepana curvatula*) a černoproužka topolová (*Archiearis puella*). Přechodový stupeň mezi měkkým a tvrdým luhem je nejrozsáhlejší, objevují se zde např. očkovec *Cyclophora porata*, stužkonoska *Catocala elocata* a přástevník *Spilosoma urticae*. Cenné jsou také nivní louky s mezinárodně ohroženým modráskem bahenním (*Maculinea nau-sithous*).

Velmi vzácným pavoukem lužního lesa a polopřirozených vlhkých luk je plachetnatka *Porrhomma lativelum*, která byla dosud jinde zjištěna jen na Jižní Moravě. Další vzácné druhy jsou např. *Walckenaeria unicoloris*, *Theridion melanurum*. Na loukách žije nápadný křížák pruhovaný (*Argiope bruennichi*).

Důležitou bioindikační skupinou hmyzu, využívanou ke stanovování kvality vodních a mokřadních biotopů a ekosystémů, jsou vážky. V Poodří žije velmi vzácná šídlatka velkoskvrná (*Lestes macrostigma*) a další vzácné druhy *Gomphus vulgatissimus*, *Sympetrum fonscolombeii*, *Crocothemis erythraea*.

Řeka Odra si díky svému přirozenému charakteru toku uchovala vysokou samočisticí schopnost. V rámci CHKO Poodří je rozdělena na několik vzájemně se prolínajících rybích pásem

1 Vodní hladina tůně u Pustějova je porostlá stulíkem žlutým.

2 Stulík žlutý (*Nuphar lutea*).

3 Záběhlík bahenní (*Comarum palustre*).

– lipanové s přechodem k pásnu parmovému (dominantní), a pásmo cejnové. Pstruhové pásmo s přechodem k lipanovému ještě zasahuje do horního toku Odry, v jižní části CHKO. Charakteristickými druhy jsou lipan podhorní (*Thymallus thymallus*), pstruh obecný potoční (*Salmo trutta* m. *fario*), střevle potoční (*Phoxinus phoxinus*) a vranka obecná (*Cottus gobio*). Až po soutok Odry s Jičínkou zasahuje parmové pásmo Odry s parmou obecnou (*Barbus barbatus*), ostroretkou stěhovavou (*Chondrostoma nasus*) a ouklejkou pruhovanou (*Alburnoides bipunctatus*). Severně přechází v cejnové, charakterizované především jelcem tloušťem (*Leuciscus cephalus*), hrouzkem obecným (*Gobio gobio*), okounem říčním (*Perca fluviatilis*) a štikou obecnou (*Esox lucius*). Vzácněji byl v několika exemplářích potvrzen jelec proudník (*Leuciscus leuciscus*). V některých lučních tůňích sporadicky najdeme piskoře pruhovaného (*Misgurnus fossilis*). Nad jižní hranicí CHKO je registrováno trdlišť mihule potoční (*Lampetra planeri*), dá se proto předpokládat možný průnik do CHKO společně s vrankou pruhoploutvou (*Cottus poecilopus*).

Obojživelníci vytvářejí v Poodří velmi početné populace, především skupina zelených skokanů. Žije zde například čolek velký (*Triturus cristatus*), kuňka obecná (*Bombina bombina*), k. žlutobřichá (*B. variegata*), ropucha zelená (*Bufo viridis*), skokan štíhlý (*Rana dalmatina*), s. ostronosý (*R. arvalis*), s. skřehotavý (*R. ridibunda*) a rosnička zelená (*Hyla arborea*).

Mimořádně početné populace zvláště chráněných druhů vodního ptactva hnízdí v litorálních porostech na celých plochách rybníků a na deponiích. V letech 1992–2000 tu hnízdilo 33 druhů vodního a bahenního ptactva (mimo pěvce). Kriticky ohrožený bukač velký (*Botaurus stellaris*) hnízdí na všech velkých rybníčních soustavách, zatímco bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) především na rybníku Kotvice. Žijí tu všechny tři druhy potápek, z nichž potápka černokrká (*Podiceps nigricollis*) osidluje především rybníky u Bartošovic a Albrechtic. Kormorán

velký (*Phalacrocorax carbo*) hnízdí v oblasti od roku 1998. Hohol severní (*Bucephala clangula*) zde hnízdí od konce 70. let 20. století v druhé stálé hnízdní oblasti u nás. Nejhojnějším ptákem Poodří je ravec chechtavý (*Larus ridibundus*) hnízdící ve velkých koloniích na rybnících u Bartošovic a Albrechtic, jeho stavy však za poslední desetiletí poklesly na pětinu. Charakteristickými pěvci okolí mokřadů jsou strnad rákosní (*Emberiza schoeniclus*), cvrčilka říční (*Locustella fluviatilis*), rákosník obecný (*Acrocephalus scirpaceus*), r. proužkovaný (*A. schoenobaenus*) a řídce r. velký (*A. arundinaceus*).

Důležitým ekosystémem jsou podmáčené louky. V dřívější době byly přehnojovány a odvodňovány. Vymizely druhy citlivé na chemizaci nebo byly vytlačeny intenzivním zemědělstvím, například křepelka polní (*Coturnix coturnix*) a koroptev polní (*Perdix perdix*). Louky s rozptýlenou a liniovou zelení obývá v hnízdní době až 40 druhů ptáků. Zachovalost lužního lesa Bažantula charakterizují typické mokřadní druhy drobných savců – rejsec vodní (*Neomys fodiens*), rejsec černý (*N. anomalus*), hraboš mokřadní (*Microtus agrestis*) a částečně myšice temnopásá (*Apodemus agrarius*). Snad nejpestřejší je polopřirozená louka v navrhované NPR Oderický luh. Na této ploše bylo zjištěno 11 druhů. V blízké budoucnosti lze očekávat samovolný průnik bobra evropského (*Castor fiber*), který byl vysazen nejen do Litovelského Pomoraví, ale také do vojenského prostoru Libavá k pramenům Odry a k přítokům.

Jediným zvláště chráněným druhem šelmy v Poodří je silně ohrožená vydra říční (*Lutra lutra*). Její areál se postupně rozšiřuje z Moravskoslezských Beskyd anebo z Polska směrem na jihozápad.

CHKO Poodří spadá do přírodních lesních oblastí 39 – Podbeskydská pahorkatina, podoblast 39 b – Moravská brána.

Vývoj lesního hospodářství v chráněné krajinné oblasti Poodří má pestrou historii. Od 13. století, kdy začalo ve větším rozsahu odlesňování krajiny v nivě Odry, bylo vlastnictví pozemků

1

2

3

1 Strnad rákosní (*Emberiza schoeniclus*).

2 Potápka černokrká (*Podiceps nigricollis*).

3 Břehule říční (*Riparia riparia*).

lesů dvojí. Lesy, náležející jednotlivým panstvím (Jeseník nad Odrou, Nový Jičín, Kunín, Bartošovice, Nová Horka, Studénka s Jistebníkem a Polankou nad Odrou patřily panství Raduň, Polanský les Dobroslavicím). Ostatní, převážně drobné lesy byly v držbě obcí, církevních majetků a jednotlivých sedláků.

Střídání majitelů na jednotlivých panstvích bylo příčinou různé úrovně, věnované lesním porostům. V letech 1945–1948 došlo ke konfiskaci panství i zestátnění obecních lesů. Hospodaření bylo převedeno na státní lesy.

V dřevinném složení lesů byla ještě začátkem 19. století v lesních komplexech říčních teras častá jedle, kdežto smrk byl vzácný. Jeho intenzivní výsadby jsou datovány až od poloviny 19. století. Hojnější než dnes byly bříza, osika a habr. Jasan, který je nyní v lužních lesích jednou z nejčtenějších dřevin, nebyl v minulosti tak hojný.

V současnosti má CHKO Poodří z hlediska ekologické vyváženosti krajiny lesů málo, pouze asi 10 % území, 760 ha. Je tedy nejméně lesnatou chráněnou krajinnou oblastí ČR.

Lesy I. zóny chráněné krajinné oblasti tvoří hlavně vyhlášená maloplošná chráněná území (s lesy na ně navazujícími) a území navržené k ochraně. Jsou to: přírodní rezervace Polanský les (60 ha), národní přírodní rezervace Polanská niva (50 ha), přírodní rezervace Kotvice (zachovalá biocenóza rybníků

s komplexem lesních porostů v okolí a na říční terase), přírodní rezervace Koryta přírodní rezervace Bartošovický luh a Bařiny, a přírodní památka Pusté nivy.

První stopy člověka pocházejí z gravettien (mladého paleolitu), před 40 000–20 000 lety – pazourkové nástroje z radiolaritů z Pováží a z obsidiánu z jihovýchodního Slovenska – např. u Landeku v Ostravě. Do nástupu doby římské stále vedly stezky Moravskou bránou, pravděpodobně zejména po terasách řeky a v římské době (od počátku n. l. do roku 500), kdy se na území Moravy začaly prosazovat germánské kmeny, byla tzv. Jantarová stezka vedoucí z Aquileie přes Dunaj (u římského tábora Carnunta) k Baltskému moři nejdůležitější středoevropskou komunikací kromě Dunaje. Stezky vedly po vyvýšeninách podél Odry (po fluvio-glaciálních terasách), uvedena stará baltsko-adrijská cesta vedla po levém břehu Odry – od Studénky přes Butovice, Pustějov, Kujavy, Hladké Životice, Suchdol nad Odrou, Mankovice, Vražné a Hynčice k Bělottínu.

Intenzivní osídlování však přinesla až tzv. velká středověká kolonizace, která byla důsledkem nájezdů Tatarů v roce 1241 a dvou polsko-uherských vpádů v letech 1251–1252. Novými obyvateli byli jednak Slované, jednak němečtí osadníci. Začaly vznikat desítky vesnic lesního lánového typu charakteristické podlouhlým půdorysem zpravidla kolem toků. Člověk měnil říční nivu klučením původních lužních lesů a s rozvojem zemědělství vznikaly v nivě řeky louky, rybníky a rybníční soustavy. Orná půda pak byla na terasách, za hranicí záplav. Budování osad se vyhýbalo zaplavovanému území v nejbližším okolí řeky Odry a dolních toků jejích přítoků, s rozvojem osídlení zde vznikaly pouze stavby využívající vodní energie (mlýny, valchy, pily). V lukách stály stodoly.

Přibližně do poloviny 19. století se ustálily plochy lesa a zemědělské půdy. V roce 1875 se ve správním okrese Nový Jičín uvádí 25 380 ha rolí, 1736 ha zahrad, 6 650 ha luk, 1328 ha pastvin, 9 869 ha lesů. Uvedené plochy byly zhruba stejné až do roku 1950.

1 Barokní zámek z poloviny 18. století ve Studénce.

V první polovině 19. století dosáhlo velkého rozmachu ovocnářství a dodnes se uchovávají některé odrůdy ovoce z té doby (z jabloní např. Kunínská rejeta, Kardinál žíhaný, Rozmarýnové, Míšeňské, Jadernička moravská aj.). Hospodářský rozvoj po roce 1898 ale přinesl úpadek ovocnářství, které ustoupilo výnosnému řepařství a chovu skotu. V 60. letech 19. století pak vznikaly na Novojičínsku nejstarší zemědělské spolky a zemědělské školy na Moravě.

Za první čs. republiky existovaly v oblasti zemědělské závody v několika typických formách: velkostatky obhospodařované soukromým vlastníkem nebo nájemcem a velkostatky v majetku institucí. Dále to byla soukromá větší hospodářství – venkovské statky, pak hospodářství středních rolníků spočívající na osobní práci vlastníka, zemědělce a jeho rodiny, a nakonec hospodářství drobných rolníků a polo-proletářů. Existovala tendence posilovat nejen již existující statky střední velikosti, ale i někdejší velká fojství (Bernartice nad Odrou – 97 ha) a bývalé menší šlechtické statky (Hukovice 109 ha), které nebyly podrobeny pozemkové reformě. Po roce 1918, jako výsledek první pozemkové reformy, vznikl jednak relativně rozsáhlý státní majetek spravovaný přímo ministerstvem zemědělství, jednak zbytkové velkostatky, část půdy byla rozparcelována.

V roce 1946 – po druhé světové válce – byl stav zemědělské výroby dost žalostný. V roce 1949 bylo na území dnešního okresu Nový Jičín založeno prvních osm JZD. Zakládání dalších družstev rychle následovalo. V dalším období docházelo k částečnému slučování družstev a zvětšování státních statků.

Používání těžké mechanizace, omezení sečí, odvodňování, rozorávání luk, intenzivní hnojení, vápnění a další intenzifikační zásahy narušily do značné míry vodní režim, přispěly k likvidaci četných mrtvých ramen, tůní a menších toků. Období let 1950–1980 výrazně ochudilo druhovou rozmanitost oblasti a změnilo původní ekosystémy.

Přes značné odlesnění se v CHKO Poodří zachovala přírodovědně i archi-

tektonicky velmi cenná krajina s bohatstvím luk, mrtvých ramen, periodických i trvalých tůní a rybníků, rozptýlenou zelení drobných remízků a solitér, druhově pestré břehové porosty Odry s kolmými hranami hlinitých břehů i rozsáhlými šterkovými náplavy v meandrech (i přítoků Odry), doprovodnou zelení břehů rybníků, hrází a komunikací.

Změny přírodních poměrů způsobených člověkem tak umožnily rozvoj dnes již ohrožených mokřadních a vodních společenstev stejně jako společenstev lučních.

Soukromé zemědělské hospodaření podstatně neovlivnilo ekologickou rovnováhu území Poodří. Vážně ohrožena byla teprve velkoplošným „intenzivním“ zemědělským využíváním krajiny za komunistické totality. Bez ohledu na přirozené pravidelné záplavy v nivě řeky byly v průběhu 70. a 80. let rozorávány luční porosty. Ty byly posléze přehnojovány strojenými hnojivy a dosévány kulturními druhy. Dřívější bohaté květnaté louky s četnými druhy vstavačovitých byly uvedenými způsoby hospodaření značně poškozeny a jejich rozloha byla zmenšena. Napřímením toků a odvodňovacích kanálů byla zredukována jejich doprovodná zeleň.

Vyhlášením CHKO Poodří v roce 1991 a změnou způsobu hospodaření v území (restituce, omezení hnojení, opětne zatravnění rozoraných luk), bylo poškozování rostlinných společenstev zastaveno. Částečně již došlo ke zlepšení druhové diverzity.

¹ Rybníční soustavy v široké Oderské nivě mezi Studěnkou, Novou Horkou a Alberchticami. V popředí přírodní rezervace Kotvice.